

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ СЕРВІС»

Володимир Немошкаленко

Тенденції глобалізації економіки, науки, освіти в ХХІ столітті та завдання науково-інформаційної діяльності бібліотек

Фундаментальною основою нового, шостого, технологічного устрою суспільства стануть високоефективні інформаційні технології, для реалізації яких використовуватимуться різноманітні засоби інформатики, побудовані на нових фізичних принципах.

Однією з основних тенденцій розвитку науки й техніки в розвинених країнах є їх зростаюча глобалізація, що відбувається і в економіці.

Глобалізація науки та освіти породжує підвищені вимоги до оперативності і якості їх інформаційного забезпечення.

Автор статті наголошує на необхідності повернення до Національної програми інформатизації та перегляду її щодо створення і використання національних ресурсів. Її складовою має стати інформатизація бібліотек країни.

Отже, потрібна скоординована програма їх конкретних дій, допомога уряду.

Протягом останніх років колектив Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського разом з колегами ближнього й далекого зарубіжжя послідовно займається дослідженням проблем формування інформаційних ресурсів (ІР), справедливо вважаючи інформацію ключовим стратегічним ресурсом і рушійним фактором подальшого розвитку цивілізації, а бібліотеку — одним з основних інститутів, що забезпечує збирання, систематизацію, впорядкування і суспільне використання інформації.

Нині нагальні проблеми бібліотечно-інформаційного обслуговування, тобто організації раціонального поширення накопичених людством знань, постають незалежно від того, чи знаходяться документи, які їх містять, у стінах

конкретної бібліотеки, чи вона організовує доступ до них, застосовуючи сучасні високоефективні технології.

Дбаючи про оптимізацію бібліотечного обслуговування читачів, слід вдосконалювати традиційні форми роботи та використовувати нові можливості збагачення бібліотечно-інформаційних послуг, пов'язані з новими інформаційними технологіями. Але ключовою проблемою розвитку бібліотечної справи не тільки в Україні, а й у всьому світі є проблема інтеграції ІР. Від успішності її розв'язання залежить рівень роботи бібліотек, підвищення їхньої соціальної ролі, суспільне визнання.

Нині, коли інформація стала поняттям, що відбиває сутність ХХІ ст. — століття інформатизації, — успішність інтеграційних процесів у створенні й використанні ІР визначає, чи буде реалізоване поставлене в конституціях більшості держав світу завдання забезпечити громадянам вільний доступ до інформації в усій її повноті й чи стане кожна бібліотека для всіх користувачів «воротами у світ інформації».

З організацією раціонального використання ІР і розвитком нового міждисциплінарного напрямку наукових досліджень — фундаментальної інформатики — вчені пов'язують свої надії на вирішення глобальних енергетичних і екологічних проблем, проблем подальшого розвитку науки, освіти й культури, подолання глобальної кризи сучасної цивілізації, досягнення нового рівня інтелектуального й духовного розвитку людини й суспільства.

Розвиток цивілізації відбувається, як відомо, за циклами. Вчені-синергетики, які вивчають складні системи, що самоорганізуються, стверджують, що ми є свідками й учасниками зміни одного цивілізаційного циклу іншим.

Фундаментальною основою нового, шостого, технологічного устрою суспільства стануть високоефективні інформаційні технології, для реалізації яких використовуватимуться різно-

В основу статті покладено доповідь, прочитану на міжнародній науковій конференції «Бібліотечно-інформаційний сервіс», що відбулася 9—11 жовтня 2001 р. в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Немошкаленко Володимир Володимирович, академік НАН України, член Президії НАН України, голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України.

© Немошкаленко В. В., Київ, 2001

манітні засоби інформатики, побудовані на нових фізичних принципах.

В останні десятиліття ХХ ст. технологічний розвиток суспільства здійснювався саме в такому напрямі, і в найближчі роки тут варто очікувати появи ряду принципово нових наукових і практичних результатів.

Якщо врахувати, що поступ світового цивілізаційного процесу йде з величезним прискоренням, і співвіднести динаміку змін у природі й суспільстві з середньою тривалістю життя людини (65—70 років), то можна зробити порівняльні оцінки динаміки змін цивілізаційних циклів під кутом зору їх сприйняття свідомістю людини. Тривалість кожного цивілізаційного циклу вчені пропонують вимірювати кількістю поколінь людей, котрі змінюють одне одного протягом даного циклу.

За період доіндустріальної цивілізації змінилося 17 поколінь, за час індустріальної — тільки сім, а за час інформаційної цивілізації, яка настає, мабуть, зміниться лише два покоління.

Запровадивши коефіцієнт динамічності циклу цивілізаційного розвитку, вчені підраховали, що в доіндустріальному суспільстві протягом життя одного покоління змінювалося до 10% звичних умов життя, в індустріальному — вже 25%, а в інформаційному суспільстві, яке настає, цей показник становитиме 75%. Тому ми й наші нащадки маємо усвідомлювати, що приречені жити у світі, який постійно змінюється, глобальні зміни з часом наростатимуть усе швидше — й потрібно вчитися передбачати їх, прогнозувати можливі наслідки. У новому високоавтоматизованому інформаційному суспільстві в людей з'являться не тільки нові можливості, а й додаткові проблеми.

Розвиток ІР і технологій сприятиме зближенню рівнів розвитку сьогodнішніх високо-розвинених країн і країн, що розвиваються, настанню такого собі царства загального благоденства, — вважають учені-оптимісти, прогнозуючи шляхи розвитку світового співтовариства в ХХІ ст. Врахувавши досвід розвитку попередніх цивілізацій, сучасний кризовий стан екології, демографічний дисбаланс, неминучу вичерпність природних ресурсів, прискорений розвиток високих технологій і інформаційних процесів лише в декількох розвинених країнах світу, а також особливості природи людини, вчені-песимісти пророкують жорстоку конкурентну боротьбу й небезпеку виникнення нових форм залежності, зокрема, інформаційної нерівності людей у новому інформаційному середовищі. Все це викликає необхідність забезпечення інформаційної безпеки людини й суспільства, всієї біосфери планети.

Сьогodні уряди багатьох країн світу наполегливо намагаються цілеспрямовано впливати на процес становлення інформаційного суспільства. Розробляються національні стратегії, які ставлять за мету забезпечити конкурентоспроможність своєї промисловості й фінансів, домогтися найвигіднішого становища для своїх громадян у боротьбі за нові робочі місця, що базуватимуться на інформаційних технологіях (ІТ). У країнах Західної Європи реалізується понад дві тисячі проектів, що мають сприяти розвитку національної інформаційної інфраструктури. Існують великі міжнародні проєкти, спрямовані на ліквідацію електронно-цифрового розриву між країнами, — такі, як проєкт Європейського Союзу «Електронна Європа». ЮНЕСКО розробила широкомасштабну програму «Інформація для всіх». Нарешті в 2000 р. керівники країн «великої сімки» прийняли Маніфест про інформаційну революцію в економіці й фінансах та Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства, де зафіксовано основні напрями його формування. Намічено шляхи подолання розриву між інформаційно багатими й інформаційно бідними країнами в інтересах принципово нового загальноцивілізаційного процесу. В хартії відзначається, що розбіжності в інфосфері, відставання в темпах розвитку ІТ, пов'язані з відставанням енергетичного сектору, телекомунікацій і освіти, мають спонукати країни, що розвиваються, до прийняття послідовних національних програм інформатизації.

Відомо, що до інфосфери суспільства, з якою пов'язують виникнення нової економічної категорії — інформаційного ресурсу, відносять науку, освіту, систему управління, зв'язок, а також комп'ютерно-інформаційні мережі.

Сьогodні інфосфера розвинених країн поглинає більше 60% трудових ресурсів. У США в неї залучено майже 80% працюючих; приблизно 20% зайняті в традиційних промислових галузях і менше 3% — у сільському господарстві. В Західній Європі в інфосфері зайнято 70—75% фахівців. Таким чином, вона стає одним з вирішальних факторів інтелектуалізації суспільного виробництва. В майбутньому, передбачається, що функції соціального управління в політиці, економіці, громадському житті перейдуть до висококваліфікованих спеціалістів інфосфери — когнітаріату.

У суспільствах, в яких в основу виробництва покладено знання і новітні технології, для зростання обсягу матеріального виробництва вдвічі, як мінімум, необхідно вчетверо збільшити обсяг інформації, що забезпечує цей розвиток.

Нині обсяг наукової інформації протягом року подвоюється. Наука є найбільшим споживачем і виробником нового знання внаслідок специфіки наукової діяльності. Здійснюючи аналітико-синтетичну обробку існуючого знання, вчені виробляють нове й перетворюють його в нові ІР в їхніх активних формах — у моделі, алгоритми, проекти, програми тощо.

Однією з основних тенденцій розвитку науки й техніки в розвинених країнах є їх зростаюча глобалізація, що відбувається і в економіці. Ця тенденція проявляється в тому, що капіталовкладення в наукові дослідження і розробки (НДР), а також у розвиток кадрового науково-технічного потенціалу стає найважливішою складовою стратегії економічного розвитку.

У доповіді американського президента Конгресу про стан науки й техніки США в 1998 р. відзначалося, що витрати США на НДР становлять 44% витрат на це в усьому індустріальному світі. Причому, частка держави в структурі фінансування науки й техніки скорочується, а роль приватного сектору різко зростає. Дві третини витрат на науку на засадах угод в основному покриває промисловий приватний сектор.

Уряд фінансує, головним чином, академічний сектор науки, де виконується більше половини всіх фундаментальних досліджень у країні.

Щодо кадрового потенціалу, то в США з середини 80-х до середини 90-х років минулого століття кількість наукових працівників з науковим ступенем у природничих науках подвоїлася, в технічних — потроїлася. Така сама тенденція простежується в Китаї, Індії, Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, на Тайвані, в деяких країнах Західної Європи.

Ознакою глобалізації наукових досліджень є зросла міжнародна мобільність наукових кадрів, особливо викладачів і тих, хто проходить постдокторське навчання, а також міжнародне співробітництво вчених, що розширюється. Зокрема, за останні 15 років у журналах, які зважають при підрахунку на індекс цитування, кількість статей, написаних співавторами з різних країн, збільшилася удвічі (рівнозначно 30% статей з колективним авторством).

Нарешті, індикатором глобалізації науки в США є розширення в цій країні прямої міжнародної торгівлі високотехнологічною продукцією до однієї третини світових обсягів. Це в основному обчислювальна техніка, фармацевтика, комунікаційне обладнання, програмне забезпечення, аерокосмічне устаткування.

Розвиток нових технологій, інформаційний бум і, як наслідок, швидке старіння знань і професійних навичок загострили проблему якості

освіти, сприяли виникненню практики масової безперервної освіти як способу долання соціальних і освітніх проблем.

Зростаючу увагу з боку урядів багатьох держав до системи освіти можна вважати другою після глобалізації науки тенденцією, характерною для сучасного перехідного періоду в розвитку світового цивілізаційного процесу, що зумовлює необхідність інтелектуалізації суспільства, підвищення загальної культури населення, універсальності освіти, її гуманізації. Причому, першочергова вимога до системи освіти — виховати вміння навчатися новому, бути здатним до самоосвіти й саморозвитку, критично мислити, вміти знаходити, засвоювати і творчо використовувати інформацію, необхідну для розв'язання завдань, що виникають, легко переключатися на нове та бути морально готовим до сприйняття нових життєвих умов. І другий фундаментальний принцип, який має бути покладений в основу сучасної освіти, — це цілісність гуманітарної і науково-технічної освіти. Можна говорити про гуманітаризацію науково-технічної освіти чи про необхідність природничо-наукової підготовки гуманітаріїв, але суть одна: навчання наших вихованців усім наукам має забезпечити майбутнє існування людини в біосфері, спираючись на синтез природознавства і гуманітарних дисциплін, сформувати загальне світорозуміння з огляду на те, що будувати стратегію розвитку потрібно враховуючи інтереси майбутніх поколінь. Таким чином, цілісне уявлення про найфундаментальніші закони розвитку природи й суспільства в сучасному розумінні — основа фундаменталізації освіти.

Принципово важливими умовами ефективності функціонування системи безперервної (випереджальної) освіти є необхідність її органічного зв'язку з наукою, буквально її «вмонтованість» у систему наукових досліджень і забезпечення інформаційної підтримки системи освіти.

Глобалізація науки та освіти породжує підвищені вимоги до оперативності й якості їх інформаційного забезпечення. З одного боку, посилюється потреба доступу до світових ІР, з іншого — очевидна необхідність оперативного інтегрування результатів вітчизняних досліджень в ареал уваги світового наукового співтовариства.

Якщо говорити про інформаційне забезпечення науки й освіти в нашій країні, то через існуючу економічну ситуацію воно сильно відстає від вимог часу. Ми з великим запізненням намагаємося ввійти в світове інформаційне співтовариство, не виробивши, на мою думку,

чіткої інформаційної політики. Нам потрібно повернутися до Національної програми інформатизації і переглянути її стосовно створення і використання національних ІР. Зокрема в ній не враховано, що головні осередки вітчизняних і світових ІР — це бібліотеки — установи з багатовіковим досвідом їх збирання, систематизації, збереження і надання у суспільне користування. А для значної частини населення нашої країни бібліотека сьогодні є і єдино реальним центром доступу до світових електронних ресурсів.

Бібліотечна система України включає 50 тис. бібліотек різних міністерств і відомств, бібліотечний фонд яких нараховує понад 1 млрд бібліотечних документів на різних носіях інформації. Протягом років його поповнення новітньою інформацією з усіх галузей знань здійснюється безсистемно, нерегулярно. Як голова Науково-видавничої й Інформаційно-бібліотечної рад Національної академії наук України я добре ознайомлений і з видавничими проблемами, і з проблемами науково-інформаційної діяльності. За останні роки, на жаль, відчутних змін не відбулося.

Той факт, що видання наукової літератури, навчальних і навчально-методичних посібників, енциклопедій, довідників, починаючи з 1997 р., дещо стабілізувалося (крім 1999 р.), особливо не радує, позаяк цей малопотужний потік національної наукової літератури — ще й основа міжнародного обміну інформацією.

Не забезпечені сучасними підручниками й навчальними посібниками численні нові навчальні курси в освітніх установах — від школи до вузів. Це породжує масовий приплив студентів і старшокласників не тільки в публічні, а й у бібліотеки наукових установ. Освітній «дев'ятий вал» поглинає сьогодні навіть бібліотеки академічних інститутів — студенти становлять у них від 28 до 40, а в гуманітарних — навіть до 60% читачів.

Ні бібліотеки навчальних закладів, ні публічні й наукові бібліотеки не в змозі забезпечити ці запити, оскільки фонди регулярно не поповнюються новими виданнями, періодикою. Бібліотеки не можуть передплатити РЖ, профільні вітчизняні й російськомовні журнали країн СНД. Журнали далекого зарубіжжя через брак фінансування надходять, в основному, шляхом МКО і як дарунки. Валютна передплата 1999 р. порівняно з 1994 р. зменшилася в 4 рази, передплату 2000 р. взагалі зірвано.

Заради справедливості треба сказати, що скорочення традиційної передплати на друковані версії наукових журналів, як і зменшення тиражів журналів на паперових носіях, — за-

гальносвітова тенденція. Як альтернативу друкованій продукції бібліотеки Заходу використовують значно дешевші електронні версії цих видань на CD-ROM чи в онлайн-доступі. Для цього вони об'єднуються в консорціуми й купують у видавництв право спільного доступу до їхньої продукції. У 1997 р. створено Міжнародну асоціацію бібліотечних консорціумів, що об'єднує 60 консорціумів США, Канади, Великої Британії, Нідерландів, Німеччини, Ізраїлю, Австрії, які представляють інтереси понад 5 тис. бібліотек. Аналогічно компенсують недоліки традиційної передплати й бібліотеки Росії.

В Україні, на жаль, ця форма кооперації зусиль бібліотек приживається погано.

Організовані в 1999 р. консорціум з використання 400 повнотекстових журналів видавництва Springer і в 2000 р. консорціум з використання 3,5 тис. журналів інформаційного агентства EBSCO, незважаючи на проведені семінари й оплату користування міжнародним фондом «Відродження», особливого ентузіазму бібліотек не викликали. Зареєструвавшись, багато бібліотек жодного разу не вдалися до використання цього сервісу.

Якоюсь мірою це можна пояснити якістю зв'язку — повільне підключення, часті роз'єднання, оскільки сервер видавництва Springer знаходиться в Німеччині.

Виходом тут може бути дзеркальний сервер, як це зроблено в Росії на сервері Російського Фонду Фундаментальних Досліджень.

Але головна причина, мабуть, у відсутності елементарних знань у сфері використання електронних журналів, неготовності й небажання бібліотекарів вивчити новий сервіс чи хоча б поставити користувачів до відома про можливості доступу. Напевно, бібліотекам — методичним центрам бібліотечних мереж потрібно впритул зайнятися організацією навчання в колективах бібліотек. Адже попри всі складнощі, пов'язані з використанням сучасних телекомунікацій і нових ІТ (поганий стан вітчизняної системи зв'язку, дорожнеча пошуку в спеціалізованих закордонних банках даних, наша непередготовленість), у нас нема іншого вибору: ми маємо використовувати глобальне комунікаційне середовище, у т. ч. Інтернет як технічну базу формування інформаційного суспільства, як засіб оперативного одержання професійної й іншої суспільно значущої інформації, як елемент повсякденного життя.

Сьогодні у світі послугами глобальних комп'ютерних мереж користуються понад 350 млн осіб. В Інтернеті нараховується понад 2 млрд Web-сайтів, а щоденний приріст становить майже

7 млн документів. Але цей масив знань погано організований, не має каталогів, орієнтуватися в ньому без спеціально підготовлених путівників чи консультацій складно. Отже, потрібно, щоб у кожній бібліотеці, яка має вихід в Інтернет, були розроблені навігатори до ресурсів цієї системи, орієнтовані на тематику запитів основних категорій користувачів, щоб проводилося навчання бібліотекарів і читачів. Як показали соціологічні опитування, за цю послугу читачі готові платити. Вкрай необхідні і зведені каталоги, покажчики, довідники про наявні в бібліотеках України БД вітчизняних і закордонних центрів інформації, а також про бібліографічні, реферативні, фактографічні, адресні, оглядово-аналітичні бази даних, що мають виставлятися на Web-серверах бібліотек. Це наша національна складова ресурсів Інтернет.

Декілька слів про автоматизацію бібліотек, з якою прямо пов'язані зміни в інформаційному обслуговуванні читачів. На жаль, у нас не було єдиної концепції автоматизації бібліотек, їх єдиного програмного забезпечення. Тому перший етап був неминуче хаотичним, спонтанним, оскільки кожний ішов своїм шляхом, використовуючи різні програмні засоби — запозичені чи розроблені самотужки. Деякого досвіду, звичайно ж, набуто. Але треба підбивати підсумки, спільно аналізувати зроблене й вирішувати, як діяти далі, щоб накопичені в різних бібліотеках ІР колективно використовувати в інтересах читачів усіх бібліотек, і як розвивати їх взаємодію, як усунути причини, що утруднюють можливість нашої участі в світовому поділі праці, спрямованої на створення сукупних ІР бібліотек світу. Отже, слід дійти згоди у виборі програмних засобів, інформаційно-пошукових мов, необхідні національні стандарти інформаційного обміну, сумісні з міжнародними. А це означає, що потрібна скоординована програма конкретних дій бібліотек і бібліотечних асоціацій, потрібні й визначення відповідальності, і, звичайно ж, цільова допомога уряду. Якщо інформатизація бібліотек стане складовою частиною Національної програми інформатизації, їм буде легше вирішувати складні питання, у тому числі й питання одержання надійних каналів зв'язку для роботи в глобальних мережах, оплати цих каналів.

Утім, є позитивні зрушення, обнадійливі передумови.

Насамперед радує, що фахівці національних бібліотек — імені В. І. Вернадського й Парламентської — спільно з фахівцями наукової бібліотеки Київського національного університету імені Тараса Шевченка завершують розробку української версії комунікативного фор-

мату для обміну бібліографічними записами, одного з т. зв. MARC-сумісних форматів, що дасть змогу забезпечити сумісність наших і світових ІР, а в Україні — реалізувати, нарешті, ідею створення Зведеного каталогу великих наукових бібліотек, інших форм регулярного інформаційного співробітництва.

Відчутно змінилася структура інфоресурсів бібліотек, принаймні, в академічних установах. Сьогодні це сукупність традиційних друкованих і рукописних документів, фондів машиночитаної інформації, що зростає, і науково-інформаційного потенціалу баз даних і мереж, доступ до яких організовують бібліотеки.

В установах Академії наук активізується процес створення власних ІР. Поряд з бібліотеками в інститутах зараз функціонують понад 70 інших інформаційних підрозділів, перед якими поставлене завдання перетворитися не тільки на інформаційні центри, а й центри аналізу інформації в конкретній предметній галузі, створювати й підтримувати БД, прогнозувати на цій основі розвиток наукових напрямів. У ряді інститутів ці БД виставлені в Інтернет.

У НБУВ і ЛНБ ім. В. Стефаника, ряді інших наукових бібліотек створюються й активно використовуються БД рукописної української, репертуару української книги 1798—1923 рр., колекцій стародруків і рідкісних видань, української періодики й біографістики, архівних зібрань, музичних та образотворчих видань.

У НБУВ на основі аналізу потоків друкованої й електронної інформації в оперативному режимі поповнюються БД інформаційно-аналітичних матеріалів з актуальних питань соціально-економічного життя України для урядових структур. Йде процес становлення системи реферування вітчизняних наукових видань. На основі БД «Наукова україніка», яка з 1999 р. підтримується Інтернет-вузлом НБУВ, видаються три галузевих серії Українського реферативного журналу «Джерело». Створюється електронна бібліотека наукових видань країни. Все це можна віднести до національної складової світових ІР.

Інститут проблем реєстрації інформації (ІПРІ) підготував і поширює велику кількість БД на компакт-дисках про результати наукових досліджень зарубіжних учених і фахівців.

Значною мірою інформатизація стримується через недостатню опрацьованість нормативної бази в сфері використання електронних ресурсів. Але очікуються позитивні зрушення і в цьому напрямі, оскільки у Верховній Раді України перебуває на розгляді законопроект про електронні документи, в розробці якого активну участь брали мої колеги з ІПРІ.

І останнє. Інформаційна освіченість, під якою

розуміється володіння методологічним інструментом для одержання, сприйняття, критичного аналізу й використання інформації, є нині засобом соціалізації особистості, тому має бути закладена в курс навчання у всіх навчальних закладах, починаючи зі школи, а після закінчення вузів — у системі підвищення кваліфікації в установах і організаціях.

У Росії вже реалізується проект «Покоління-ru», яким передбачається відкриття в 50 регіонах типових центрів Інтернет-освіти, де чверть мільйона вчителів середніх шкіл освоїть використання Інтернет-технологій у навчальному процесі, а потім передасть набуті навички роботи в Інтернет 10-ти мільйонам школярів. У нас такої програми поки що немає.

На жаль, і вузівські програми не дають знань у обсязі, необхідному для самостійної орієнтації в світі інформації, що негативно позначається і на процесі навчання, і на подальшій самоосвітній роботі.

Особливо важлива інформаційна освіченість

для професії бібліотекаря, оскільки він знає запити й потреби своїх читачів і має вільно орієнтуватися в інфоресурсах — традиційних книжкових й електронних, сприяти задоволенню потреб користувачів. Тільки тоді він відповідатиме назві фахівця, котрий сприяє інтелектуальній роботі читачів — «інтелектуального навігатора». А для цього потрібні й глибоке вивчення програмного середовища, і практика в облаштуванні й супроводі програмного забезпечення, роботи в глобальних мережах. Для проведення такої ґрунтовної перепідготовки фахівцям бібліотек і профільних освітніх установ (бажано на конкурсній основі) необхідно розробити спеціальні програми.

Отже, на часі — погоджені практичні дії з удосконалення науково-інформаційної діяльності бібліотек, оскільки рівень організації наукових знань і ступінь володіння ними чи рівень освіченості нації визначатимуть майбутній рівень розвитку цивілізації держав і народів.

ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ, ХРОНІКА ПОДІЙ

Міжнародний науковий симпозіум «Ярослав Богдан Рудницький – видатний український мовознавець, славіст, педагог, видавець» (17 серпня 2001 р.)

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського в рамках III Всесвітнього форуму українців пройшов міжнародний науковий симпозіум «Ярослав Богдан Рудницький — видатний український мовознавець, славіст, педагог, видавець».

Ярослав Богдан Рудницький народився в Перемишлі 28 листопада 1910 р. Освіту здобував у Львові, Берліні, Парижі та Празі.

Доцент і професор Українського Вільного Університету, Манітобського університету в Вінніпезі, засновник і перший голова його Департаменту славистики й українознавства. Працював в Оттавському університеті. Один із засновників Української Вільної Академії наук у Канаді, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, ініціатор відновлення і президент Української Могілянсько-Мазепинської Академії наук, голова Української наукової ради в Канаді, засновник Кафедри українознавства в Австралії, президент багатьох українських і канадських наукових та культурних товариств, консультант з українознавства в Бібліотеці Конгресу США, член Федеральної Королівської Комісії двомовності й двокультурності в Канаді, голова й керівник відділу зовнішніх справ уряду Української Народної Республіки в екзилі.

Редактор серій УВАН «Slavistica», «Onomastica», «Україніка Канадіана», журналу «Слово на сторожі», співредактор багатьох наукових видань. Співавтор (разом із З. Кузелею) «Українсько-німецького словника» (1943).

Автор першого друкованого етимологічного словника української мови, підручників української мови для німців та англійців.

Відкрив симпозіум генеральний директор НБУВ, акад. НАН України О. С. Онищенко. Виступили секретар-референт Я. Рудницького, журналістка Тетяна Носко-Оборонів, співробітники НБУВ — доктори, кандидати наук, аспіранти — висвітлили діяльність ученого, просвітянина, громадського діяча українського зарубіжжя, його мовознавчий, публіцистичний, бібліографічний, славистичний доробок, бібліотекознавчі, діалектологічні студії, творчі напрацювання у фондах відділу зарубіжної україніки НБУВ.

Заслуговують на увагу рекомендації Я. Рудницького урядові Канади щодо конституційного визнання державно-регіональною української мови на території цієї країни.

Необхідна також ретрокаталогізація й оцифрування праць видатних діячів української діаспори, зокрема й Я. Б. Рудницького, з робіт якого доцільно насамперед оцифрувати його «Етимологічний словник».

Постать Ярослава Рудницького розглядається в контексті громадського життя української діаспори, його інтелектуального середовища.

*Лариса Дегтяренко,
завідділом зарубіжної україніки НБУВ*

© Дегтяренко Л. О., Київ, 2001